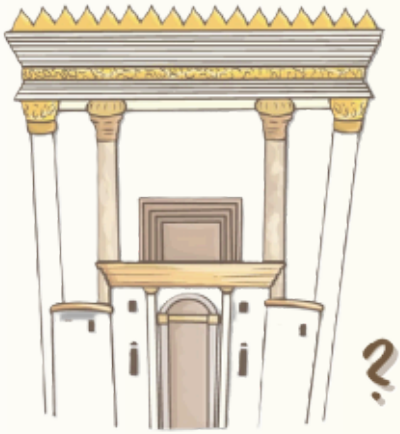

מי ב"א?

מדינה יהודית בדרך אמת

מאמר מאת ר' עודד כי-טוב

מרים, משה והמרגלים

סמיכות מעשה מרים לפרשת המרגלים

כדברי רבותינו: שהיה להם לקחת מוסר ממעשה מרים (ועונשה) שלא לדבר סרה בארץ.

ויש להוסיף, כי ההמתנה למרים שבעת ימים, יש בה רמז להמתנה הממושכת שנגזרה על כל דור המדבר, שקבלו לשון הרע והאמינו לדברי המרגלים.

ואולם כמובן, "יחי ההבדל הקטן" – שהרי מרים לטובה נתכוונה, כי-על-כן מיד נרפאה (בתפילת משה עצמו) וחייתה מן הצרעת (שנחשבת כמיתה, ככתוב "אל נא תהי כמת"), והמתנת העם לאסיפתה נחשבת לה לזכות וקבלת-שכר "מדה במדה" על כך שנצבה והמתינה שעה קלה למשה כשהושם על שפת היאור (ובתושיה מופלאה אף גרמה להשיבו אל אמו), ומכך-גופא ברור למדי שגם כאן, כל-עצמה לא נתכוונה אלא לתקנת משה, וכפי שננסה לבאר בהמשך בעזרת ה'.

ומשום כך, מתוך "עוונה" נתברר לנו כולנו – על דרך דברי רבותינו ש"אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם" – דבר חשוב ביותר: ענוותנותו של משה מכל האדם, ומעלת נבואתו שהיא באין-ערוך לגבי שאר הנביאים – [וראו במי השילוח כי הטעימם הקב"ה למרים ואהרן לרגע את מעלת נבואת משה, ומיד נסתלקה מדרגה זו מהם, וכך הבינו היטב במה מדובר. (ויתכן שזהו פשר הצרעת שהיא כמיתה כנ"ל, על דרך "לא יראני האדם וחי", כי בכל ביקורת מעמיד המבקר את עצמו למעלה ממדרגתו, ועלול על-כן ללקות בעצמו, על דרך "המוסר דין על חברו, ממנו נפרעים תחילה", הנלמד משרה שאמרה לאברהם "חמסי עליך" ומתה לפניו. ואכמ"ל יותר)].

[ויש לזכור גם את העובדה שמרים נקראת על שם "וימררו את חייהם" שהחל עם לידתה כדברי רבותינו, ומשום כך הייתה מתחלה כעורה ביותר וקרויה "חלאה" בדברי הימים, וכשהומתקו המים במרה (שם החלה "באר מרים" כמבואר במקום אחר) וכל ישראל נרפאו ממרירותם-אשר-ממצרים, נרפאה גם היא ונעשתה לנאה מכל הנשים (ואכמ"ל). ועל כן חייבת היא במיוחד להשמר מכל צל של ביקורת ומרירות].

וכעת לעצם תוכן דיבורה:

עיקר הענין ככתוב – "הרק אך במשה דיבר ה', הלא גם בנו דיבר" ולמה-זה לקח לו אשה כושית שלא לפי כבודו ומעלתו, כמצהיר שכל ענין האישות טפל לגמרי בעיניו! כך נראים הדברים לפי פשוטו של מקרא. והייתה זו כנראה צפורה שבאה עם אביה קודם סיני, ושחורה היא ככושית כי המדיינים דרים בארצות השמש העזה. ויש אומרים שהייתה **יפת מראה** (בגימטריא **הכשית**) ביותר, וגם "משונה במעשיה הטובים" ככושי המשונה בעורו (וכן מתפרש לעתים "כושי" במקרא לשבח), ומכל מקום בעיניהם אינה לפי כבודו של משה. ועל דרך רבותינו (כמובא ברש"י), על ידי מעשה נודע להם שפירש מאשתו לגמרי (ואולי נתגנב ללבם חשש שמא זאת משום שאינה נאה בעיניו).

כך או כך, האשה הכושית היא הסיבה (או הנסיבה) המעוררת, אבל עיקר ההתקוממות היא על פרישתו מן האשה (מעשית או סמלית כנ"ל) מחמת דיבורו עם ה', אשר עלול חלילה להסתתר בכך שמץ גאוה (החמור יותר אף מצער האשה או ממניעת פריה ורביה!), [ולפי זה עדות הכתוב שהאיש משה ענו מאד, באה לשלול לגמרי סברה כזאת, ולא רק להסביר מדוע "לא שמע" ולא הקפיד על דיבורם בו].
ואולם, מאחר שמרים מסתמא מודעת היטב ל"ביטולו" של משה בעיניו (-"ונחנו **מה**") וענוותו היתירה, מוטל עלינו להסביר-לעצמנו את סברתה (או מטרת דיבורה), ואף את נקודת האמת שבדיבורה (אשר בסופו של דבר נהפך לזכות כנ"ל).

משה קרוב לשמים

משה הוא המתווך, ה"עומד בין ה' ובינינו" ככתוב, הוא נחשב ל"דעת" הכללית של כל ישראל שעניינה חיבור מוחין ומדות, עליונים ותחתונים; כלשון רז"ל הוא "ביטל את הגזירה שלא יעלו התחתונים למעלה ולא ירדו העליונים למטה" – "ומשה עלה אל האלקים" – "וירד ה' על הר סיני".
ואולם נראה כי משה מצד עצמו וטבעו הראשוני יש בו נטיה קלה לצד השמיימי (ושמו **משה** קרוב ללשון **שמים**, וקשור ל**שמאי** המייצג אמת שמיימית צרופה ונוקבת, ככתוב בספרים). לפיכך הוא אומר "האזינו השמים", כמדבר עמם מקרוב, מפה לאוזן, "ותשמע הארץ" כמדבר אליה מריחוק מקום (רש"י ריש ישעיהו), ועל כן נחשב הוא בזיווג קודשא-בריך הוא ושכינתיה, זו כנסת ישראל, כשושבין-מייצג מצד החתן. ומשום כך צריך הקב"ה לזרזו במעשה העגל ולומר לו "לך רד".
ויתכן לומר בזהירות, כי אולי קשור הדבר במחשבתו הראשונה של עמרם אביו לפרוש מאשתו ולהמנע מלהולידו! ואולם מרים הנביאה שהתנבאה בילדותה, היא זו שהניאה את אביה ממחשבה זו, ומחמתה חזר ולקח את יוכבד כדברי רבותינו, ונמצא שהיא (עם אהרן) "שושבינא דמטרוניתא", הכלה! ואם כן, מה-מאד נאה לומר כי מרים "עקבית" בדרכה וממשיכה לפעול כנגד מגמת הפרישה מן האשה המתגלית במשה.
שכן האשה היא ה**מציאות** (-"**מצא – אשה**") לגבי ה**מהות**-האיש; הארץ-הנושבת-ומצמיחה לעומת המדבר השמיימי, וכן תורה-שבעל-פה-המיישמת-במציאות הארצית לפרטיה, לעומת תורה-מן-השמים שהיא כוללנית, ומרים חוששת בצדק שמא משה לפי נטייתו לפרוש מן האשה עלול להשאר במדבר!
אם כנים אנו, הרי מגמת פניה של מרים הפוכה לגמרי ממגמת המרגלים: היא פועלת לטובת הארץ ואילו הם כנגד הארץ ו"לטובת" המדבר (וניתן להתבטא, שבמקום ללמוד מ**כוונתה** הטובה, העדיפו ללמוד מ"עונשה", שאין לדבר בשבח הארץ...).

כך עלה במחשבה

כפי הנראה כך נאה ונכון שתנתן תורה שבכתב במדבר, שטוף השמש-השמיימי, ועל ידי משה ה"קרוב לשמים" (ונבואתו באספקלריה המאירה, "זה הדבר אשר צוה ה'"), וכך תיקרא בפיהם של תינוקות של בית רבן הפטורים מעמל הפרנסה ותבוא כמים בקרבם וכשמן בעצמותיהם, וכך "לא ניתנה תורה (שבכתב) אלא לאוכלי המן"-לחם-שמים, שהם דור הילדות של העם, אבל תכלית הכוונה (גם של ה' בעצם הבריאה-שברא) היא לבוא לארץ, להתבגר להנשא ולהוליד וליישם בשטח, ובכל הפרטים, ולהראות שה' אינו רק אלקי השמים אלא גם אלקי הארץ (ככתוב באברהם ש"גילה את ה'" א-ל עולם" בטרם בואו לארץ, בשעה שמבקש זיווג לבנו ליצחק העקוד-בארץ). וכן משה, יהושע עימו שהוא ראש לתורת הארץ (וכדברי חכמים שאלמלא חטאו ישראל דיים בתורת משה וספר יהושע בלבד, כי בו גנוזה כל התורה שבעל פה המיישמת-בשטח).
אכן ממבט של תורת המדבר שבכתב, לא פשוט כלל וכלל להתחבר לתורת הארץ ולהבין את עניינה, וכפי שאמרו במנחות, שכשהראהו ה' למשה את ר' עקיבא הדורש על כל קוץ וקוץ תלי-תלים של הלכות, לא הבין משה את דרשתו (עד שאמר ר' עקיבא לתלמידיו בהלכה אחת: זו ממשה מסיני, וכנראה אז הבין משה-מצדו את השתלשלות כל תורת ר' עקיבא מתורתו שלו!), ובקש שתנתן תורה מתחילתה על ידי ר' עקיבא, אך הקב"ה השתיקו ואמר "כך עלה במחשבה לפני", כמבואר.
וכך ניתן לומר על כל תורת הגלות, "מדבר העמים", שאין לה ארץ-קדש ליישם בה את מכלול התורה, ועיקר עניינה ב"ד' אמות של הלכה" דתית-רוחנית בשטחים ונושאים מצומצמים-ביחס שהם לגבי המכלול הפוטנציאלי כ"ציוּנים" בלבד – שמבחינתה קשה מאד לצייר ולהתחבר לתורת הארץ-תורת משיח, אף (ואולי דווקא) לגדולים ביותר, וכ**רבה** (=הגדול) בר נחמני, עוקר-ההרים מבבל, שאמר על כך" ייתי (המשיח) ולא אחמיניה", כי יודע אני בנפשי שלא אוכל לעמוד בשפלות שתידרש מאתי אז (וכנודע הקשר בין "טובה הארץ מאד מאד" שאמרו יהושע וכלב בפרשה, לבין "מאד מאד הווי שפל רוח"), אמנם חלילה לי מלעכב את ביאתו! ולוואי יבוא במהרה, אם-גם בלעדיי!

משה והמרגלים

משה רבינו שהוא "ספרא רבה דישראל" (גם במשמע של "סופר"-מלמד-תינוקות-תורה-שבכתב!), נועד אפוא מתחילתו "לראות את הארץ" מרום מעלתו, מראש הפסגה, בעין טובה ובכללות, ולצוות את יהושע העובר לפני העם, ולחזקו ולאמצו על היישום בפועל, ככל הכתוב בפרשת ואתחנן. ואולם המרגלים נבהלים במגעם עם הארץ (והתורה המיוחדת לה) ואומרים "חזק הוא ממנו", מאתנו כמשמעו (כי לא נוכל לעמוד בשפלות הכרוכה בכך כנ"ל), וגם, כמדרשו, ממנו יתברך, כי מי אומר שיכול ורוצה ה' להיות גם "אלקי הארץ" ולהתחבט עם קַטנוּת-המציאות-לפרטיה ועל כן אומרים הם "לא ייתי ולא אחמיניה"! אם אנו לא נעבור, אף אחד לא יעבור! והעם בתווך – אינו יכול להתעלם מדבריהם ובוכה על מר-גורלו, ורק יהושע שנתפלל עליו משה רבו שייוושע מעצת מרגלים, מנסה (ללא הצלחה) לחזק את הבוכים.

ובמקום אחר בארנו כי רק על המרגלים עצמם שהחטיאו את הרבים נאמר "ושם ימותו" גם לעולם הבא, אבל על ידי כך ניצולו כל האחרים שאמרו "אנה אנחנו באים, אחינו המסו את לבבנו", כי נידונים כשוגגים ויש להם חלק לעולם הבא, ומשה עצמו שמת עמהם במדבר, היה זה "בגללכם" ו"למענכם" ככתוב – גם בכדי להעלות אותם עמו לעולם הבא, כדאיתא בספרים, כי באמת קשה מאד להשיג את מדת ומעלת ארץ ישראל מתוך הגלות עצמה.

וכך גם בדורותינו, לא קשה לראות (וגם להבין את העובדה) שרוב זקני וגדולי הרבנים, בחינת משה שבדור, מסוייגים מן המדינה במדה כזו או אחרת [ואינם יכולים לומר כ**רב יוסף** (- בגימטריא **משיח**) "ייתי ואחמיניה", כי הוא בחינת סיני ולָמוּד להשפיל עצמו ביותר], אבל נדרש מהם, כמשה עצמו "לראות את הארץ"-המדינה בעין טובה (גם אם יודע-הוא-גם-יודע שעלולים להשחית אחר מותו), ולחזק יד תלמידיהם הצעירים בתורת ארץ ישראל כתכלית הכוונה, שיאמינו בכל לבם בעתידה הטוב, יקחו אחריות ויתגייסו ללא פחד ובפה מלא למשימת ייהוד המדינה. יעשו וגם יצליחו.

ובסגנון אחר:

הרי נאמר למשה "שלח **לך** – לדעתך, אני איני מצוה אותך", ואולי היה ראוי למשה רק להסכים בכללות ולראות זאת בעין טובה ממדרגת הדעת שלו, אך לא להכנס עמוק לעובי הקורה ולהדריך אותם בפרטות, אך משה בהתלהבותו אל "הארץ הטובה" נכנס לכך, וזה גרם את ההיפך, כי באמת משה אינו מאמין בלב שלם בעצמו (וממילא בדורו שמסוגל הוא באמת לנחול בלי להשחית דרכו), וכפי שאומר הוא בסנה "והן לא יאמינו לי", ובפרשתנו אומר הוא "למה הרעותה לעבדך לשום את משא העם הזה עלי – לא אוכל אנכי לבדי", ואף לאחר ארבעים שנה חרד הוא מ"תרבות אנשים חטאים" שתאריך את הגזירה להשאר במדבר (ועל כך נאמר בפרקי משה שבתהלים (צה) "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר אך תועי לבב הם", ודוק), ונתגלע חוסר אמונתו בה' אשר בקרבם (וממילא בו עצמו) במי מריבה, כי לדעתו הם בחזקת "בורחים" מסיני, מבית הספר (ראו גליון 178), ואין להם תקומה חס ושלום. משום כך "מעורבוּת היתר" שלו בשליחות (אולי בעקבות ביקורתה של מרים אחותו הבכירה הדוחפת אותו לכיוון הארצי כנ"ל) מקרינה גם במרגלים עצמם את ספיקותיו, והיא שגרמה להם להרגיש שהארץ (ותורתה) אינה לפי כוחם.

לפי זה חטא המרגלים עצמו מיוחס במקצת למשה (ולדברי אברבנאל ועוד, זוהי אכן הסיבה העיקרית שלא נכנס לארץ (וכן העגל לאהרן), ואילו מי מריבה אינם אלא כעין "עלילה" להאחז בה). ויתכן שלולי נתערב בשליחות היו הם חוזרים וטוב הארץ בפיהם, והיה משה עצמו מתחזק באמונתו בהם ונכנס גם הוא עמהם (ונעשה בעצמו משיח אחרון). יצילנו ה' משגגות ויראנו מתורתו נפלאות.

וגם מדרך זו דעת לנבון נקל להשכיל ולקחת לימודים לדורותינו.

ומה עם כָּלב?

כלב אשר ליהודה, שבט המלכות, כשמו כן הוא: **כולו לב**, וזו תכונה נוספת לייחודיותה של ארץ ישראל שבה התורות מלוות בתפילות, שהן עבודת הלב מתוך הכנעה, וניתן בדרך הטבע, טבע הארץ הטובה מאד מאד ומקרינה שפלות-רוח כנ"ל, לעשות מתורות תפילות (כידוע מרבינו נחמן מברסלב) ומתפילות תורות (כדוגמאות רבות בספר כתר שם טוב). אמת שתורת הארץ לא-פשוטה וצריך בעבורה לב חזק (המוכן לשכוח במדה מסויימת את תורת בבל, כמסופר על ר' זירא), אך בכח התפילה העולה ומתבקשת מתוך המציאות עצמה, שגם היא קדושה בארץ, ניתן להתחזק ולעמוד בהצלחה במשימות. כלב הוא בעלה של מרים (וגם אם לפי הפשט מדובר בכלב בן חצרון, מסתמא כלב בן יפונה הוא מאותו שרש-נפש) והוא לבדו הלך במסירות נפש ונשתטח על קברי אבות, וכך ניצול מעצת מרגלים ונכנס לארץ עם יהושע, וככוחו אז כוחו עתה ככתוב.

וכידוע גם התפילה שייכת לבחינת נוקבא, וקרויה "ברתא דמלכא", ועל תורת-הבת נאמר "כאילו מלמדה תִּפלוּת", שניתן לקרוא גם תְּפִלוֹת (כי תרגום **תִּפלוּת** הוא **דבקות**, לטוב או למוטב, ואכמ"ל).

ולא במקרה דוד ה**מלך** הוא עיקר בעל התפלה, "כיון שבא דוד באה תפלה" (שעל כן נסמכת ברכת שומע תפלה ל"את צמח דוד"), וכן חנה אם שמואל מושח המלכים, ממנה למדו הרבה הלכות גדולות בתפילה, כי "כל (עיקר) תפילתן של ישראל אינה אלא על (המלכות ו)בית המקדש", היינו על העתיד לבוא, וזה שייך בעיקר בארץ, שבה תיכון המלכות (ויתכן שאז גדולה היא אף מתורה, בעוד שתפילת חו"ל היא בעיקר על הקיום והשרידה, וקרויה "חיי שעה" לגבי תורה שהיא "חיי עולם"). וכן ההודיה שבה מסיימת התפילה, פתחה בה לאה כשנולד יהודה, שבט המלכות.

ומכאן לימוד נכבד גם לדורותינו, על חשיבות התפילה בשעה שמתנוצץ ענין המלכות ומתחילים "להחזיק בדרך", אשר זהו הזמן הנדרש והמסוגל ל**תפלת הדרך**, כדברי רבותינו, וכפי שאפשר לשמוע מתפילת אליעזר עבד אברהם "היה נא מצליח דרכי **אשר אנכי הולך עליה**", ושייך גם במיוחד לרחל הקבורה בדרך, דרך אפרת-היא-בית-לחם עירו של דוד, ודרך חברון עיר האבות, והיא נחשבת (בטרם בא דוד) ל"רגל רביעי" במרכבת האבות. וכך נודע בשם הרה"צ ר' פינחס מקוריץ זי"ע, שקבר רחל הוא המקום העיקרי בארץ לתפילה הנענית.

ולסיום – משהו על המצב

כולנו-כאיש-אחד-חברים בתפילה מעומק הלב על נצחון שלם במלחמה העצומה שאנו בעיצומה, ועל שמירת חיי הלוחמים בחזיתות והאזרחים בעורף. אך לא אמנע מלדבר על משהו שנעדר כמעט לגמרי מן הריטוריקה הרשמית, ולדעתי חשוב הוא ביותר:

יש לדבר ולחזור ולדבר שוב ושוב ולא לחדול ולא להרפות לרגע מן העיקר: **אנו לוחמים בעמלק שונא האדם ונטול הא-ל שמבקש להחזיר את העולם לג'ונגל אנרכי פראי בו "כל דאלים גבר".**

אמת שאנו עומדים על נפשנו ונלחמים כנגד כל איום על חיינו, מֵטִילים בַּלִיסטיים ועד לנשק גרעיני, אך ככל שזה חשוב ומוצדק-מאין-כמוהו, **לא זה העיקר!**

יהודי מטבע ברייתו (ובריאותו) הוא שמח ואופטימי; וודאות קיומו נטועה בו בעצם הווייתו, א-ל חי בקרבו ואי אפשר לו להבטל, ולכן אין לו פחד ממשי מחידלון כאשר שם שמים שגור בפיו, נושא כפיו בתפילה ומשתדל כמדת יכולתו להלך בדרכי א-להי אבותיו החי וקיים לנצח.

אבל יהודי – כל יהודי! – יש לו גם שליחות לעולם כולו – ללמד תורה לגויים ולהטותם-לתחייה אל צלם אלקים הנתון בהם, והוא מקור חייהם מראשית הווייתם, איכות חייהם בהווה וגאולתם העתידה. לעומת כל זה נצב עמלק כקוטב נגדי, כאשר כל האומות שבאמצע, בין שני החֻצָים ההפכיים, תוהים ובוהים למי להאמין ולאן לפנות, ואינם מסוגלים לצאת מידי ה**ספק** (בגימטריא **עמלק**)-הקיומי הזה. בכוחות עצמם, עד שלא יתייצב ישראל ויכריז מלחמת חרמה בלתי מתפשרת על האופצייה העמלקית, הנתעבת וההרסנית, עד רדתה, לשם גאולת העולם כולו.

אמת שבדרך כלל העולם מודע לסכנה העמלקית לעצם צורת האדם, ובדרך כלל האנטישמיות במדינות המתוקנות "אינה תקנית", לא מכובדת ולא מוצאת הד בלב "סתם גוי" הגון, ובוודאי אינה מושלת בכיפה. ואף על פי כן – כל עוד לא הוכרע המאבק הזה באורח חד-משמעי, עלולות להופיע התפרצויות עמלקיות טוטאליות שמסכנות פיזית את קיום העולם, כדוגמת הנאציזם, עד שהן, מטבע הדברים, מכלות את עצמן – וחוזרים "להנות מן הספק" הישן וה(לא)טוב, כאשר פה ושם צצים-לשעה גידולי פרא, עשבים שוטים בשולי החברה – ולעתים אף בקרב האליטות האקדמיות והפוליטיות – הניזונים מעצם הספק הבלתי-מוכרע וממים-באושים של תעמולה "חוקית", שקרית ונבזית (ובפרט כשהיא יוצאת מקרב פושעי ישראל, המרוכזים כידוע סביב עיתון "הארץ" הנודע לשמצה).

את המצב הזה יש להפסיק, ו"בהזדמנות חגיגית זו" של מאבק במשטר עמלקי, **הָמָני-חמנאי** המעז להכריז בפה מלא על מגמתו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים – לתקוף חזיתית וטוטאלית כל גילוי אנטישמי בעולם כולו, כקטן כגדול, להוציאו לגמרי מחוץ לחוק ולהפקיע את נושאיו ממשפחת האומות, מתורת אדם ומזכויות אדם (כולל הזכות לשמירת חיים!); לחשוף (בעזרת כל יהודי העולם וכל הגויים ההגונים) את כל האנטישמים (יורשי היטלר ימח שמו, שעדיין לא סגרנו חשבון עימו כמובן), להוציאם לגמרי אל מחוץ לחוק-אנוש, להוקיעם ולבזותם בכל דרך ולמחות את שמם (קודם כל מן המחשב, כאילו אינם קיימים ואין דורש לדמם), כל-עוד לא אינם שבים מדרכם בתשובה שלימה ומוכחת, שהרי זהו עניינה של ה**"הומאניות" ההמנית** שהיא מפקיעה את היהודי מתורת אדם, וכאשר עשתה כן ייעשה לה.

בקיצור נמרץ: עלינו להחדיר "יראת שמים" בגויים לטוב-להם; לחזק את היסודות הבריאים (והם כמובן הרוב הגדול), ולבער את הנגועים ה"גזעיים" שמסרבים להרפא ומבקשים "להדביק" ולהסריח, לטמא-לטמטם ולהרֵעַ-לרועֵע את האנושות כולה. ללא ספק רוב-ככל הגויים ישישו למהלך כזה, וישתפו-פעולה בלב שלם.

בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. ונאמר אמן.